

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

لے کے ناں میں سوہنے رب دا کراں کلام بیان
مہر محبت کرنے والا اچا اُسدا ناں

دل کنارے

ہندکو حرفیاں

مصنف

نسیم سحر

جملہ حقوق محفوظ اُن

دل کنارے	نام کتاب
حرفیاں	موضوع
نسیم سحر	مصنف
محمد عمیر احمد اعوان	کمپوزنگ
ثاقب حسین	سرورق
عامر منیب، محمد عماد (پسران نسیم سحر)	معاون
2017ء	سال اشاعت
400/-	قیمت
گندھارا ہندکو اکیڈمی پشاور	مطبع
جی ایچ اے لیزر پرنٹنگ، پشاور	پرنٹر
978-969-687-014-2	ISBN No.
گندھارا ہندکو اکیڈمی، 2 چنار روڈ،	ملٹریں دا پتہ
آبدھرہ، یونیورسٹی ٹاؤن پشاور	

گندھارا ہندکو اکیڈمی پشاور

2- چنار روڈ، آبدھرہ، یونیورسٹی ٹاؤن، پشاور

091-9218164, 9218165

www.gandharahindko.com

انتساب

ناصر علی سید

دے ناں

جیہڑے ہندکو زبان نال ٹٹ کے پیا کر دین

ترتیب

صفحہ	عنوان	نمبر شمار
6	پک ضروری گہل (ڈاکٹر صلاح الدین)	۱-
7	دیباچہ (پروفیسر خاطر غزنوی)	۲-
10	نسیم سحر (محمد ضیاء الدین)	۳-
11	ہر مضمون اچ رنگ اے جدا میرا (پروفیسر ناصر علی سید)	۴-
14	تازہ ہوا داچھوٹکا (پروفیسر غلام احمد شاد)	۵-
17	بحر قلم وچ موج (صابر حسین امداد)	۶-
21	سیلف میڈ شاعر (پروفیسر ملک ارشد حسین)	۷-
22	ہندکو دا گم گشتہ اثاثہ (ش۔ شوکت)	۸-
26	نسیم سحر دی ہندکو خدمات (زیڈ آئی اطہر)	۹-
28	نسیم سحر دی حرفی (پروفیسر صبیح احمد)	۱۰-
33	حرفی دا فنکار (جلیل احمد کمال)	۱۱-
34	ہندکو حرفی دا عاشق	۱۲-
36	کچھ اس کتاب بارے (نسیم سحر)	۱۳-
37	حمد باری تعالیٰ	۱۴-
39	نعت رسول مقبول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم	۱۵-
42	منظوم	۱۶-
45	ہندکو حرفیاں	۱۷-
93	زنجیریاں	۱۸-
101	گیت	۱۹-
104	تعارف	۲۰-

ہمارے ضروری گہرے

گندھارا ہندکو بورڈ نے گندھارا ہندکو اکیڈمی نے ہندکو دی کتاباں دی طباعت دا سلسلہ اس غرض نال شروع کیتے کہ جیہڑے مسودے عرصہ درازی لوکاں کول پئے اونہیں تے وسائل نہ ہونڑے دے باوجود اوہ نی چھاپے جاسکدے ائے تے سائے ایہہ فیصلہ کیتے کہ انہاں مسودیاں دے معیار تونوں سامنڑے رکھدے ہوئے انہاں دی طباعت دا انتظام کیتا جاوے۔ اس تحریر دے ذریعے میں ضرور ایہہ کہہساں کہ جہاں لوکاں کول ہندکو دے مسودے موجود اُن اوہ ساڈے نال رابطہ کرن تاکہ اسی انہاں تونوں چھاپ کے محفوظ کر سکیاں۔

ڈاکٹر صلاح الدین
وائس چیئرمین، گندھارا ہندکو بورڈ

دیباچہ

نسیم سحر ہندکو حرنی دے بے بدل شاعر اُن۔ اناں دا ہندکو حرنی دے وجود نوں زندہ رکھ بیچ بہت وڈا کردار اے حالانکہ اناں دی شاعر بیچ جدیدیت تے قدیمی رنگ دونوں موجوداں۔

نسیم سحر میدان ہندکو کوچ ہو ادا ہک تازہ چہونکا وے۔ نسیم سحر نے ہندکو مشاعریاں دا اوہ دور بھی دیکھا وے جس اچ استاد آغہ محمد جوش، استاد عبدالرشید تاج، استاد عبداللطیف ساجن، استاد غلام رسول گھائل، بابائے ہندکو مختار علی نیئر، رضا ہمدانی، فارغ بخاری، ناز درانی، خواجہ یعقوب اختر، افضل چشتی، صابر حسین امداد، زید آئی اطہر، ناصر علی سید، نذیر تبسم، ش شوکت، جلیل احمد کمال دے علاوہ دیگر شعراواں نوں سہز نے دا شرف حاصل ریے۔

اس زمانے اچ استاد غلام رسول گھائل دا دیوان منظر عام تے آیا ایا۔ فیر کچھ وخت گزرنے دے نال زید آئی اطہر نے نوجوان شعراں دے کلام نوں مرتب کر کے کلیاں دے نام وچ شائع کیتا وے تے وت اسدے بعد استاد آغہ محمد جوش دا ہندکو کلام مینا تے جام کتابی شکل اچ منظر عام تے لیا مین۔ جس نوں ادب دی دنیا اچ خاصی پذیرائی حاصل ہوئی اے۔

نسیم سحر ہندکو دی خدمت کرنے والے اوہ سپوت ان جناں نے ہندکو زبان دی بے لوث خدمت کیتی اے تے جلیل احمد کمال دا کلام کل تے اچ مرتب کر کے منصرہ شہود تے آندا وے جس نوں ادبی دنیا وچ بے پنے مقبولیت حاصل ہوئی اے۔ استاد عبدالرشید تاج دا مجموعہ کلام ”پھل پروتے“ بے حد محنت نل ترتیب دتا وے۔

نسیم سحر دی ہندکو زبان دے نل عشق تے جذبے نے ہندکو دیاں رنگا رنگ حرفیاں، نظماں، زنجیری، غزلاں، حمد و نعت تے قومی گیت تخلیق کیتے ون۔

نسیم سحر نے آپڑے شعری سفر دا آغاز اردو غزل سی کیتے تے وت دوستاں دے بھر پور آراء تے ہندکو شاعری ول بھی بھر پور توجہ دیندی شروع کردتی اے۔ اوہ حرنی برجستہ تے پرمغز کیندے ون۔ اناں نے وطن دی محبت سی سرشار قومی گیت بھی تحریر کیتے ون۔ جسدے وچ کاراناں نے وطن دے نل بے پناہ محبت دا اظہار کیتا وے۔

نمونے دے طور تے ایہہ بند دیکھو۔

ہر پاسے خوشیاں دے میلے
ہر رستے ووٹی دا بخشہ
اج مولا نے اسماناں توں
اس قوم نوں پاکستاں بخشا

نسیم سحر دی غزل بھی بھر پور اے۔ انان نوں آپڑیاں سی کچھ گلے تے شکوے بھی ضرور ان۔ جتاں
دا اظہار اوہ آپڑے اس شعراچ کچھ اسراں کردے ون۔ ملاحظہ فرماؤ:

دُووے نوں کسراں الزام دیواں
منوں آپڑیاں نے ڈاڈا رلایاں وے

انان دی حرفی وچ استادانہ رنگ بی چمک داوے۔ جیڑا کہ انان دی شاعری دا طرہ امتیاز اے۔ ملاحظہ فرماؤ:

الف اللہ ملاوے بک وارسا نوں
ڈاڈا یار سی کیپتے جدا قسمت
بیشک خواں جدا ون سحر کیندے
نسل آدم سی بندہ جُدا تا نہیں
راز عشق نہ کدرے افشا ہووے
جیناں رات دن تیری تصویر تک کے
دردِ ہجر نے کیتا بے کل ایسا
دل سینے دیوچ بے قرار رکھناں

نسیم سحر یاردی بے وفائی دا ذکر بڑے خوبصورت انداز وچ کردے ون۔ ملاحظہ فرماؤ:

جناں پھلاں وچ بوئے وفا عینگی
ایسے چمن وچ ہیون پھل عجیب میرے

فنی نقطہ نظر ل نسیم سحر دی حرفی بے حد مضبوط تے پرمعنی اے تے پڑھنے دا انداز بی بڑا والہانہ
وے۔ انان دی حرفی وچ مفاہیم دے خزانے موجودان تے نالے انان دے شعر تا دیر ذہناں تے اثر انداز

رہندین۔

قدیم اساتذہ دارنگ سخن انان دی شعرچچ موجوداے۔ انان نے حرفی دے فن دی ترقی وچ اہم کردار ادا کیئے۔ اوہ ہندکو دے لہجے دے بے بدل شاعران۔ انان نے ہر قسم دی اصناف سخن تے طبع آزمائی کیتی اے۔

اج کل نسیم سحر استاد عبدالرشید تاج دا مجموعہ کلام ”پھل پروتے“ مرتب کر کے منظر عام تے لیانڑے وسے کوشاں وُن۔

اختتام اچ نسیم سحر نوں ہتھلی مجموعہ کلام ”دل کنارے“ دی اشاعت دے موقع تے دل دی اتھاہ گہرائیاں مل خراج تحسین پیش کرناں تے دست بہ دعاواں کہ اس مجاہد دا ہندکو ادبی سفر جاری روے تے ہندکو زبان روز افزوں ترقی دیاں منزللاں طے کردی روے۔

پروفیسر ڈاکٹر خاطر غزنوی
گلہار نمبر ۲ پشور

نسیم سحر

تاریکی سی بعد سحر دے انتظار دا بڑا مزہ ہوندا وے۔ اس مزے سی اوہ بندہ زیادہ محفوظ ہو سکدا وے جسوں ادراک ہووے کہ سحر دے اجالے اچ خشیاں دا سندھیہ آسی تے اس سندیے نال غماں دے سارے موسم ہک خاب لگ سن تے سارے زخم ول ہونڑے لگ سن۔ گمے ہوئے خزاںیاں دے ملنے دی اُمید پیدا ہونڑے لگ سی۔ اناں خزاںیاں نوں ٹہونڈاڑیں دا خیال تا پیدا ہو سی جنوں گمے ہوئے پتہ نہیں کتنے ورے لنگ گئین۔ پہلا حرف تامل گیا ہنڑا اسی حرف دے ادراک نال دوسرے حرف مل سن تے اس طرح حرفاں نوں جوڑ کے لفظ تے لفظاں نوں جوڑ کے مصرع تے مصرع جدو جود خوبصورتی نال جوسن تا فیر کیہہ بند کہ اس جوڑ جوڑ اچ خزانے دا پتہ مل جاوے تے خزانے آں دا سائیں بھی خوش ہو جاوے تے وڈے سائیں نال ملائڑے دے رستے آں تے پاد یوے تے صراط مستقیم سمجھا دیوے، صراط مستقیم ہے تا مشکل لیکن کامیابی و سہ ایوئی رستہ بہتر اے۔ شارٹ کٹ دے چکر اچ کدی کدی مسافر بوت دور چلے جاندین تے اس اچ آپڑے کہاں دا پتہ بی پہل جاندین تے پچھے کہاں تے دوسرے لوک قابض بی ہو جاندین تے فیر بندہ حریان ہو کے ہٹ ہٹ تھکدے تے اس موقع تے سیانڑے کیندین کہ انج تا ہوندا وے اس طراں دے مکاں نال فیر بندہ سوچ دے کہ منے جلدی کر کے غلطی کیتی اے منوں چائیدا ایا کہ ہولے ہولے حرفاں ہی دے ذریعے نقشے بنڑا کے مضبوط ناؤ دے ذریعے سفر کرنا چائیدا ایا کہ دوسری بحر اچ سفر کرنا خطرے سی خالی نیگا۔ ساحل سمندر تے نسیم ہواواں اگر غلطی نال تاریکی ول ٹرپون تا اوہ آپڑے سائیں دی انگلی پکڑ کے سحر دل سفر شروع کر سکدین تے اس طرح اوہ واقعی نسیم سحر بنڑ جاندیاں کہ انہاں نے حرف نال ناطہ نی توڑا بلکہ ہند کو ادب نوں نوں ہند کو حرفی نال ای سجایا وے۔

محمد ضیاء الدین

جزل سیکرٹری۔ گندھارا ہند کو بورڈ پشور

۳۰ جنوری ۲۰۰۹ء

ہر مضمون اچ رنگ اے جدا میرا

ستر (70) دی دھائی اچ ہندکو آرٹس کونسل دیاں کوششاں دی وجہ نال نوجوان لکھنڑے والیاں دا پورا ہک گروپ سامنڑے آ گیا ایہنا اچ باصر نسیم، حسام حر، فیاض اشعر، نسیم سحر، علاؤ الدین عالی، بشیر عامر تے کئی اور نوجوان لکھاری آپڑے سی ذرا ہی سینئر دوستاں صابر حسین امداد، ش شوکت تے زیڈ آئی اطہر دی انگلی پکڑ کے زبان وادب دے سفر تے روانہ ہوئے اے۔ بعد اچ ہندکو آرٹس کونسل تانیر ”نصیب دوستاں“ ہو گئی لیکن ایہہ گہل تاریخ دا حصہ اے کہ کونسل نے آپڑا بھر پور کردار ادا کیتے تے اچ بی اس دے ویڑیچ اکھیاں کھولنے والے شعر وادب دی دنیا اچ معتبر تے مستند لکھاریاں دی شکل اچ موجودان تے آپڑے لوکاں نوں آپڑے فن تے شعور نال فیضیاب تے سیراب پئے کردین انا اچ بوت سارے کتاباں دی صورت اچ ہندکو دی چھوٹی تحفیاں نال پئے پھر دین۔ اسی زمانے دے ہک نوجوان شاعر نسیم سحر بھی ون جنان نے اک کتاب تا ضرور مرتب کیتی تے چھاپی اے۔ برے آپڑی نہیں ہندکو دے اک طرح دار شاعر جلیل احمد کمال دا شعری مجموعہ ”کل تے اچ“ انان نے چھاپے مگر اس سی بعد نسیم سحر ادبی دنیا سی دور ہو گئے۔ شتا اس نے فیض دا ایہہ شعر سنو کے تے آپڑی ترجیحات بدل لیتیاں ایان کہ:

دنیا نے تیری یاد سے بیگانہ کر دیا
تجھ سے بھی دل فریب ہیں غم روزگار کے

شعر و شاعری دا چمکا اجیا اے کہ تسی وقتی طور تے اس سی پچھا چھڑا سکد یو لیکن مستقل نہیں۔ کدی نا کدی باسی کڑی اچ ابال آ آی جاندا تے وت انسان چھوڑی ہوئیاں راہواں تے وت سفر دا آغاز کردیے ایویں حال نسیم سحر دابی اے صبح دا پہلا ہویا شام سی ذرا پہلے ای واپس آ گئے تے اک واری وت ہندکو زبان دی ووہٹی دے ہار سنگھار اچ آپڑا حصہ پانڑے لگے۔ محفلا اچ آٹڑے جانڑے لگے۔ حرفیاں تے غزلاں، نظماں تے پرائزے ذائقے تا اس نے سارے چکھے اے کچھ نوایاں گلاں نوایاں محفلاں سی حاصل کر کے تے ہونڑاں آپڑے شعری مجموعہ ول متوجہ ہو گئے۔ مزے دل گہل ایہہ بی دے کہ شعر وادب دی دنیا اچ واپس آٹڑے نال

ای پہلے استاد عبدالرشید تاج دا دکھریا ہو یا کلام اکٹھا کر کے ”پھل پروتے“ دے نام تے کمپوز کروایے تاکہ کتابی صورت اچ محفوظ ہو جاوے۔ ایہہ اس دی آپڑی ماں بولی نال محبت دا ثبوت بی اے تے شعر و ادب نال دلچسپی دابی تے وت اس کم سی فارغ ہو کے تے آپڑا کلام اکٹھا کرنا شروع کیتا ایسا اس مجموعے اچ ہند کو دیاں قدیم اصناف بی ہیون تے جدید رنگ دے نمونے بی یعنی حرفی تے زنجیری دے نال نال غزل، حمد و نعت تے گیت دابی عمدہ تے سوہنڑاں ورتاوا نظر آندیے۔ سادگی تے سلاست نسیم سحر دے کلام اچ ہک خوبصورتی پیدا کردی نظر آندی اے۔

کسراں دلو میں اسنوں پھلا دیواں
جیڑا رگ رگ اچ میری سمانیا دے

اچ دی ہند کو اچ پھلا دیواں تا زیادہ استعمال ہوندے برے و سار دیواں جیا زبان دا ذائقہ اس اچ نینگا۔ نسیم سحر نے اک زنجیری اچ جیڑی شاعرانہ تعلی کیتی اے اوہ کجھ ایسی غلط بی نیگی۔

آپڑے سینے دیوچ اجلا بل رکھناں
ہر انداز اچ بولنڑیں دا چل رکھناں
گہل گہل دے بدل دی گہل رکھناں
ہر مضمون اچ رنگ اے جدا میرا

کیونکہ پہانویں غزل دا شعر ہووے

اجل ٹھہر جا زندگی اگر ہیوے تا
منوں آپڑی قسمت تے رو لینڑیں دے

یاوت حرفی دا مصرع:

گئے بدل زمانے دے رنگ سارے
تو بی بدل دے کجھ تا نظام آپڑے

ہر مضمون اچ نسیم سحر نے آپڑے جدا رنگ دا بھر پورا اظہار کیتے۔ اس اچ کوئی شک نینگا کہ شعر و ادب دی دنیا سی دوری نے نسیم سحر نوں خوب تنگ کیتا ہوئی کہ اس نوں آپڑے شعری مجموعہ دی اشاعت اچ دیر ہو گئی اے۔ آپڑے کلام دے جگر لخت لخت نوں جمع کر دے ہویاں اس نوں ایہہ احساس بھی ہوئی کہ گذشتہ

”کل تے اج“ دے درمیان پُلاں تلو بوت سارا پانڑی بھی لنگ گیا لیکن منوں امید اے کہ آپڑی ای کتاب دی اشاعت اس نوں تحریک دیسی کہ اوہ آپڑی ماں بولی دی چھو لی اج آپڑے تازہ افکار دا تحفہ بھی اک ہور کتاب دی شکل اج پاسی۔ سردست میں نسیم سحر نوں اس دے شعری مجموعہ دی اشاعت تے مبارکباد دینا واں۔

ناصر علی سید

گلہار پشور

۸ فروری ۲۰۰۹ء

تازہ ہواداچھونکا

نسیم سحر نے منوں اچھے خاصے امتحان اچ پادتا جدواناں نے آپڑے نمونہ کلام منوں دے کے کجھ تاثرات لکھنوں دے واسے کیا وے۔ نسیم سحر نوں منے کئی محفلانچ مشاعر یاچ سسڑونے تے تنقیدی اجلاسانچ بھی باقاعدگی دے نل انان نل ملاقات دا شرف حاصل ہوئے۔ اناں دے کلام دانمونہ سامنڑے رکھ کے تے کجھ یاداشت سی کم لیے کے آپڑی رائے ویتڑے دی کوشش کرناواں۔

نسیم سحر دا ہتھلی ہندکو مجموعہ کلام ”دل کنارے“ میدان ہندکو ادب اچ ہوادا ہک تازہ چھونکا وے۔ نسیم سحر دا تعلق دور حاضر دے انان شاعراں دے گروہ نال اے جنان نے روایت دی مکمل پاسداری کیتے اے تے اٹے سدھے تجربے کر کے جدت دے ناں تے آپڑے فن نوں دا انداز نی کیتا۔ انان دے کلام اچ استادانہ رنگ دیاں چہلکیاں صاف نظر آندیاں۔ اناں نے غزلاں دے علاوہ حرفیاں۔ نظماں۔ زنجیری۔ قومی گیت تے حمد و نعت تے بھی بھرپور طبع آزمائی کیتی اے۔ حرفی دے چند نمونے ملاحظہ کرو۔

ت۔ ترفناں بستر مرگ اتے
گیا مار اوہ تیر نظر ایسا
تیر میر نوں چھوڑ سحر کیندیے
رل کے نال بہہ جا میری جان میرے
ہر گز نیندر نہ آوے سحر توڑی
میرے خواباں دا سوہنڑاں دلدار گیا

غزل دا شعر ویکھو کتنا خوبصورت اے:

اجل ٹھہر جا زندگی اگر ہیوے تا
منوں آپڑی قسمت تے رو لیڑیں دے

انان نوں زنجیری کینڑے تے بھی خاصہ عبور حاصل اے۔ نمونے دے طور تے ہک بند ملاحظہ کرو:

تیرے بن زندگی گزار سکناں

آپڑی قسمت میں خود سنوار سکناں
ہر تصویر دا عکس اتار سکناں
عشق پیر کامل رہنما میرا

غرض ایہہ ترینوں اصناف سخن خاص کر زنجیریاں تے حرفیاں کلاسیکی انداز اچ ای اچھیاں لگدیان۔
کہ ایہہ اسی دور دیاں نشانیاں جنوں کلاسیکی دور کیا جاسکدے۔ نسیم سحر، احمد علی سائیں، استاد غلام رسول گھائل،
استاد عبدالرشید تاج تے استاد وحشی جے ہندکو شاعراں سی بے حد متاثر نظر آندین۔ اچ دے زمانے اچ حرفیاں
کینڈے والے شاعر خال خال ای نظر آندین۔ اس لحاظ تے منوں ایہہ کینڈے اچ ذرا بھی جھجک محسوس نی
ہوندی کہ نسیم سحر اناں شاعراں اچ شامل ان جنان نے اس حرفی دی انتہائی مشکل صنف نوں آپڑی اصلی حالت
اچ زندہ تے قائم رکھا ہویے۔ حرفی دا ایہہ انداز ذرا دیکھو:

لگی آس وصال دی دل اندر
چہاتی مار آ جا دل دے ہاریاں تے
کتھے رہ گئی نسیم سحر جا کے
مڑ کے تازہ نہ دل دا گلاب ہویا

نسیم سحر آپڑے محبوب دا سچا عاشق اے تے ہنڑی یار دا انتظار کردے ہویاں کچھ اس طراں اظہار کردیے۔

الف۔ اللہ ملا دے بک وار سانوں
ڈاڈا یاری کیتے جدا قسمت

نسیم سحر نے ٹیڈھ پشوری ہندکو نوں آپڑے شعری فن اچ استعمال کیتے تے نال ای فارسی الفاظ تے
ترکیباں سی بھی فائدہ اٹھایے۔ کچھ نقاد انوں اچھانی سمجھ دے برے میں اس خیال نال متفق آں کہ زبان دی
ترقی تے پھیلاؤ وے ایہہ ضروری اے کہ دوسری ترقی یافتہ تے ترقی پذیر زبانوں دے الفاظ انوں ضرور جگہ
دینڑی چاہیڈی اے۔

ہندکو دے عظیم شاعر استاد احمد علی سائیں نے فارسی، عربی الفاظ تے ترکیباں ورتیاں تے ایوی
خاصیت انہاں دے ہم عصر اور شاگرداں دے کلام اچ پائی جاندی اے۔

نسیم سحر نے جتھے جتھے فارسی تے اردو دے الفاظ استعمال کیتین اوہ اچھے لگدین اسطراں ایہہ آپڑی

ماں جانی دی خدمت بی پئے کر دین۔ نسیم سحر شعر و ادب دے میدان اچ ترقی پسند سوچ، تہذیب، رویے، روشن خیالی دے پیکر تے انسان دوستی دے علمبردار دے طور تے آپڑی شناخت تے شہرت منوا چکے وں۔ اوہ مزاج دے اعتبار نل ملائیم لہجے تے نرم رویے دے سبب اصلاح پسند ٹھہرین۔ سچی گہل تا ایہہ وے کہ اوہ اجے اہل قلم اُن جیہڑے حقیقی معنی وچ قلم دے اہل اُن۔ نسیم سحر نڈر، روشن خیال، غیر متعصب، حق پرست شاعر اُن۔ اوہ ہمہ صفت تے ہمہ جہت شخصیت دے مالک اُن۔ نسیم سحر دی ادبی خدمات نوں دیکھ کے اناں تے جتنا بی فخر کیتا جاوے کہت اے۔ نیز اناں دی ادبی خدمات دے حوالے نال جائزہ لیتا جاوے تا ادبی حلقے وچ اناں دی مثال نی ملدی۔

نسیم سحر بڑی خود اعتمادی دے نل شعر کیندین تے شعر و سخن دے اسرار و رموزی اچھی طرح واقف ان او حریفی پڑ مغز تے برجستہ کیندین۔ ہندکو زبان دی ایہہ خاصیت اے کہ اوہ آپڑی چھولی وچ کسی بھی زبان دے رنگ برنگی پھل ڈول سکدی اے۔

ایہہ کھ جیندی زبان دی نشانی ہوندی اے۔ اسی بنیاد تے بعض ماہرین لسانیات ایہہ دعویٰ کر دین کہ ہندکو اردو دی ماں وے

خاطر غرغری نوں مرحوم نے ”اردو زبان کا ماخذ ہندکو“ وچ بڑی تفصیل نال اس دعوے نوں نہ صرف دہرایا وے بلکہ ثابت بھی کیتا وے کہ ایہہ حقیقت اے خالی خولی گپ نیگی۔

اخیر تے میں دعا کر ساں کہ خداوند قدوس نسیم سحر نوں لمی عمر دیوے تاکہ اوہ سخن دے چراغ بال بال کے آپڑی ماں جانی دے ویڑے وچ چراغان کر دے راون۔

پروفیسر غلام احمد شاد

ایم اے (اردو)، ایم اے (فارسی) بی ایڈ

۲۷ جنوری ۲۰۰۹ء

بحرِ قلم وچ موج.....

برادرِ سلطان سکون دے حوالے نال ”سچل عشق دی پاک سوغات ازلی“ دے سرنانویں تلے راقم نے کہیا سی کہ خالق کائنات دے عشق وچ گرفتار تے اس دی مخلوق دے نال پیار کرنے والے شاعر تے ادیب بغیر شک تے شبہ دے خالق کائنات دے خاص شاگرد ہونڑے دے علاوہ فقیراں تے درویشاں دی اگلی صف وچ کھلو تے نظر آندین۔ انہاں ہی فقیراں تے درویشاں دی آخری صف وچ کھلو تے نسیم سحر نوں راقم الحروف نے ہک مدت سی آپڑیاں اکھیاں دا قیدی بنا کے دوروں ہی دوروں اس نوں وکھریا وے۔ نسیم سحر دے قید ہونڑے دا دور ہندکو آئرس کونسل پشور دے ست سالہ عروج دے دوری شروع ہو کے اجلا توڑی جاری وساری اے تے موصوف دی عزت آئے دن راقم دے دل وچ ودھ دی رہندی اے کیونکہ موصوف آپڑے استاد محترم جلیل احمد کمال، انہاں دے والد محترم مشہور حرنی گو شاعر عبداللطیف صاحب مرحوم تے کمال ہی دے چاچے حرنی گو شاعر عبدالرشید تاج مرحوم دی ادبی خدمت وچ بیچوں ویلے داندیاں دی جوڑی دے وانگ جُنا ریندا اے۔ ہندکو آئرس کونسل پشور چوں کہ ہک مکتبہ فکرا یا اس واسے نسیم سحر نے خدمت کرنے دافن، لفظاں دے نال محبت کرنے دے علاوہ لفظاں نوں ورتا نڑے دا ہنر تے شعر کہنڑے دا چچ کونسل دے ست سالہ عروج دے دوران ہی سکھا لیا۔ ایہہ ست سالہ عروج دا دور راقم الحروف دی جنرل سیکرٹری شپ دے دوران دا دور ایہ تے کونسل دی تربیت ہی دا نتیجہ وے کہ موصوف نے فخر داتا تاج سرائو لاکے پرے سٹ دتا فقر دی گودڑی وچ اپڑے آپ نوں چھپاتا اے۔ اسی فقر دی گودڑی تے تربیت دے طفیل نسیم سحر دا قلم مرغوب الرقم بنڑیاں تے اج نوں رنگ ٹہنگ دے نال ہتھلی کتاب ”دل کنارے“ ساڈے ہتھاں وچ آج آتا وے

نال موجود اے۔

دوستو! شاعر جس ویلے حضور پر نور ﷺ دے حوالے نال نعت کہینڑے واسے قلم نوں حرکت دیندا اے تا اس ویلے قلم مستی وچ ڈب دی اے تے دوات محمودی دینال پُور پُور تہریاے کاغذ دی تریہہ بھجندی اے، اس عمل دے نال نال جملہ کائنات مست ہو کے نچنڑے لگ دی اے۔ نسیم سحر بی فخر کائنات، ختم الانبیاء رسول مقبول دے حضور نعت پیش کرنے واسے قلم نوں جس ویلے حرکت دیندا وے تا از خود مست ہونڑے دے

نال نال موصوف دے قلم دے علاوہ قلموں نکلے نلفظ بھی محبت دے نشہ وچہ چور ہو کے حضور پر نور دے حضور
سلامیاں پیش کر دین۔

عبداللطیف ساجن، عبدالرشید تاج تے جلیل احمد کمال دی طرفو شعر دی شکل وچ ملی سخن دی اس
میراث نوں نسیم سحر سینے دے نال لہا کے قلم نوں اس ویلے حرکت دیندا اے جس ویلے موصوف دے سینے وچ
رمز دے تار و جنزواں شروع ہو جان دین۔ بہر کیف دُوے پاسے یار دے غم وچ حالوں بے حال ہو کے وڈے
وڈے اہل قلم قلموں پرے سٹ کے لرز دے لرز دے ہک پاسے ہو جان دین جد کہ نسیم سحر حضرت حُسن دی خدمت
وچ دست بستہ کھلو کے پکار داوے کہ تیرے

غماں نے حالوں بے حال کیتا
چھلنی دل تے جگر کباب ہويا
ایسا یار دے ہجر نے ماریا وے
گمیا عقل تے دل بیتاب ہويا
پیاں درداں وچ سدا لاچار ہو کے
میری عیش دا خانہ خراب ہويا
کتھے رہ گئی نسیم سحر جا کے
مُر کے تازہ نہ دل دا گلاب ہويا

خالق کائنات دے نال محبت وچ گرفتار ہونڑے دے رنگ جن و بشر دے علاوہ فرشتیاں حوراں
تے نالے غلمان دے وکھرے وکھرے نیں۔ خاکی خاک دے بندیاں وچ عین، شین تے قاف دی تسبیح
رولدے رولدے اللہ دے حضور پیش ہونڑے واسے ہک پاسے حضرت شمس تبریز، حضرت منصور، حضرت سرمد
سودا، مرد غازی علم الدین شہید (لاہور) تے مرد غازی عبدالرشید صدیقی شہید (پشور) نظر آرمین تا دُوے
پاسے عین، شین تے قاف ہی دی تسبیح رولدے رولدے حضرت وارث شاہ سرکار، حضرت بابا بلھے شاہ
سرکار، حضرت میاں محمد بخش سرکار، حضرت اقبال، دائم سرکار تے حضرت احمد علی سائیں سرکار پڑے خالق
دے حضور پیش ہو چکین۔ ایہہ سلسلہ چلدے چلدے، چل دارہی تے اج دی محبت وچکار خاکی بندیاں دی
قطار وچ نسیم سحر بی ہک پاسے آخری صف وچ کھلوتا ہو یا نظر آندیے تے موصوف دا قلم وار و وار پکار داوے

کہ مولا کریم کوئی تا تیری محبت وچ مست ملنگ ہو کے تیری تسبیح رولدے رولدے تیرے کول پہنچو دی
کوشش وچ مصروف اے۔ خالق کائنات تیری صفت واسے جد بی قلم پکڑاں تا قلم سرنیواں کر کے بیتاب ٹرے
تے لکھے۔

قاف قلم جد جنبش وچکار آئی
لکھا تختی تے پہلے ہی نام اللہ
پہاویں خزاں دا موسم کہ بہار ہووے
کردار ہنا میں ورد صبح شام اللہ

اگے چل کے موصوف دا قلم غزل دے ہک شعر وچ پکار داوے کہ

کسراں دلوں میں اس نوں پہلا دیواں
جیڑا رگ رگ وچ میری سمایا دے

سچی گل تا ایہہ دے کہ نسیم سحر بک راسخ العقیدہ مسلمان، محبت وطن پاکستانی، راست فکر شاعر،
دیانتدار تے عمدہ اوصاف داملک انسان اے۔ موصوف نے آپڑی ساری حیاتی ہند کوزبان، اس دے ادب
تے اساتذہ دی خدمت وچ گزار دی اے۔ انہاں دی غزل ہووے کہ نظم، حرفی ہووے کہ زنجیری، ٹوٹا ہووے
کہ شعر، پڑھ دیاں روزمرہ تے محاورے دانویکلا چسکا محسوس ہوندا اے۔ بعض بعض جگہ تا قافیہ تے ردیف
ایسے کہ پڑھ دیاں سنز دیاں جس آجاندی اے۔ موصوف دی شاعری وچ شگفتگی دے علاوہ چوٹھ۔ مکر تے
فریب دے نال سمجھوتہ نہ کرنے دا درس بی مل دا اے۔ اساتذہ دی خدمت دے طفیل خیالات وچ پختگی تے
کلام وچ درستگی دے علاوہ انہاں دی شاعری بے شمار گہنٹیاں دے نال مال و مال اے۔ حمد یہ حرفیاں ہوون کہ
نعتیہ غزلاں ہوون کہ نظماں، عشق مجازی نال بھر پور حرفیاں ہوون کہ عشق حقیقی نال، موصوف دے ورتے
لفظاں دے ڈیوے بل دے ہر جگہ نظر آندین تے انہاں ڈیویاں دی لو آل دوالے چائٹنا ونڈ دی رہندی
اے۔ رب کائنات دی مخلوق، خاص طور اُتے اساتذہ دی خدمت دا جذبہ نسیم سحر دی لوں لوں وچ کٹ کٹ
کے پہرا ہویا دے، اسی واسے انہاں نے شاعری نوں جذبیاں دے اظہار دے نال نال اپنڑے مثبت کردار
دے اظہار دا ذریعہ بھی بٹھایا دے۔ آخر وچ نسیم سحر دے قلم واسے راقم الحروف دی دعا وے کہ اے نسیم سحر!
بہر قلم وچ موج پئی کرے موجاں تے اس دے بعد در شہسوار دساوے ایہہ کاغذاں تے پڑھینکو اہک ہورا، ہم

گل راقم الحروف دے قلب نوں شافی محشر دی محبت دے طفیل مالک کائنات دے غل عشق دی جیڑی لذت محسوس ہوندی رہندی اے اسی لذت دی وجہ کر کے لمحہ برگ برگ اندر، شاخ شاخ اندر، گویا رب دی ہر ہک تخلیق اندر، جلوے رب دے دیکھن میں نصیب ہوندے۔ جس ویلے راقم جلوے دیکھن دے دے اس عمل توں گذر دا اے تا راقم دا قلم سر نیواں کر کے بے تابی دے نال حرکت وچ مصروف ہو جاندا وے۔ قلم دی اس حرکت دے نال ہی کدھی کدھی فانی دنیا توں جانڑے والیاں روحاں واپس آ آ کے راقم نوں حق تے سچ دے ڈیوے بالئے اُتے آمادہ کر دیاں رہندیاں، اج بھی قلم بدست راقم نوں مشہور افسانہ نگار میجر جاوید خٹک (کوہاٹ والے کہ جنناں دے بارے فارغ بخاری، جی دا کہنڑاں وے کہ اگر میجر جاوید خٹک زندہ رہ جاندا تے تانٹونوں کوئی نہ پچھاڑدا تے جہاں دا زانہ کردار ”عصمت فروشی“ ہمیشہ نیکی وچ مصروف رہندا وے) دی روح بار بار آ کے تنگ کر رہی اے تے آپڑا حق جتان دیاں سچ دے ڈیوے بالئے وے واسے مجبور کر رئی اے۔ دوستو! پشور دے ”تلی مار“ ادیب تے شاعر بھی مشہور نیں تے رقماں دے دے کے یا مفت کتاباں لکھو کے یا ترجمہ کروا کے ہضم کرنے دے بعد اپنڑے نام نل چھوانڑے والے بھی مشہور نیں، اسی طرح دے ہک ”تلی مار“ ادیب تے شاعر نے میجر جاوید خٹک دیاں چھپیاں لکھتاں اُتے ٹھا کہہ پا کے اپنڑے نام نل چھاپ لیڑے دے بعد مشہور حرنی گو شاعر نسیم سحر نوں شاعری دے حوالے نل آپڑی شاگردی دے وچ لیڑے دا اعلان بھی کردتا۔ واہ واہ ربا! تیرے کارے۔ نسیم سحر حرنی گ و شاعراں وچ اچھی حرنی کہنڑے والا شاعر اے تے استاد عبدالرشید تاج تے عبداللطیف ساجن دے کہرا نے سی استفادے دا برملا اعلان بھی کردار ہندا اے اس دے نال نال موصوف ایہہ اعلان بی کردا اے کہ دوستو! منوں سخن دی ملی میراث از لوں، وت بھی میرے شعر نہ عقل دی شکل والے۔

صابر حسین امداد

گلہار پشور

۲۵ جنوری ۲۰۰۹ء

سیلف میڈ شاعر

دل کنارے دامطالعہ کرنے دے بعد میرا قلم منوں ایہہ لکھنڈے تے مجبور کر دیا اے کہ نسیم سحر ہک سیلف میڈ شاعر ہونڈے دے نال نال در در دل رکھنڈے والا انسان بھی اے۔ نسیم سحر دی شاعر بیچ رومان دے نال نال روایات نال وابستگی تے کلاسیکل اپروچ نے رنگ و نور دی ہک ایسی محفل سجادی اے جس اچ داخل ہونڈاں تا آسان اے مگر اس محفل سی اٹھ کے واپس جانڈے نوں دل نی کر داتے ایہہ کمال کجھ خاص شعراء دے کلام اچ ای پایا جاندا اے۔

Walter Patar نے کیا ایہ "Style is the Man"

اس فارمولے دی روشنی اچ سانوں نسیم سحر دے دل کنارے سچ سادگی، پرکاری، فنی گرفت، برجستہ اظہار، نیہگی تے تخیل آفرینی دا ثبوت واضح طور تے ملدا اے۔ تے قاری دا دل اس گہل تے یقین کر لیندا اے کہ Style دے حوالے نال نسیم سحر کیلے ویگانہ اے۔ مشہور و معروف یونانی مفکر Longinus دے مطابق جیڑی چیز تو انوں خوبصورت ہونڈے دے نال نال تخیل اچ بی بتلا کر دیوے اوہ Sublimity دے درجے تے فائز ہونڈی اے تے میری رائے دے مطابق ہک دن ایہجیا بھی آسی کہ ہندکو ادب اچ ”دل کنارے“ Sublimity دے درجے تے فائز ہوسی۔ کیونکہ نسیم سحر دی شاعری اچ شعور تے لاشعور دے زاویے کجھ اس طرح کھل دین کہ قاری شاعری سی لطف اندوز ہونڈے دے نال نال تازہ دم ہو کے زندگی ول ہک نوے انداز تے زاویے نال دیکھنڈے لگدیے۔ آخر بیچ میں ایہہ کہینڈاں چاساں کہ نسیم سحر دی شاعر بیچ Universal Appeal موجود اے تے پڑھنے والے نوں شاعری دے بیان اچ آپڑی ہی واردات محسوس ہونڈی اے تے اس خاصیت دے حوالے نال نسیم سحر دی شاعری دنیا دی کسی بھی زبان دے شعر و ادب دے مقابلے چ رکھی جاسکدی اے۔

ملک ارشد حسین

اسٹنٹ پروفیسر شعبہ انگریزی

گورنمنٹ کالج آف کامرس پشاور (۲۳ جنوری ۲۰۰۹ء)

ہندکو دا گم گشتہ اثا شہ

زیڈ آئی اطہر دی ہندکو آئرس کونسل دی فعالیت دا زمانہ ہندکو زبان تے اس دے ادب دی ترویج دا سنہری زمانہ وے۔ ہندکو آئرس کونسل ادبی محفلاں سجاڑے ول تے نظراں والیاں دے احساس نوں بیدار کرنے وچ ہک اہم کردار ادا کردی رئی۔ صابر حسین امداد ستارہ ہندکو بنڑنے سی پہلے ہندکو آئرس کونسل وچ کلیدی کردار ادا کرنے لگا۔ راقم السطور نے اس دی قدر افزائی کیتی تے ارج اسدی تے میری یاری ”من تو شدم تو من شدی“ دیاں منزلاں طے کرنے لگی۔ میری ایہہ حرکت ہندکو آئرس کونسل والیاں نوں اچھی نہ لگی تے انان نے ہندکو آئرس کونسل نوں ہائی جیک کر کے جہاز دے کپتان سی کمان حاصل کر لیتی۔ چائیدا تے ایہہ ایاکہ اوہ ہندکو تے ہندکو آئرس کونسل دے اڈ دے جہاز نوں ان ڈٹھیاں منزلاں ول رواں دواں رکھدے پرافسوس کہ ارج نہ ہوسکا بلکہ ہندکو دے تابوت وچ آخری کیل ٹھوکرئیں والیاں دے ہتھ وچ اس دھانی پردھانی تے تاریخ ساز تنظیم دی کمان چلی گئی۔ انان دناں وچ باصر نسیم سپاہ پاک وطن دے سچیلے کیپٹن نسیم ارشد نسیم دے رتبے تے نہیں پہنچایا پر اس دے ہتھ وچ ہندکو آئرس کونسل دی اڈ دی پینگ دی ڈور ضرورائی۔ خبرے اسدے ہتھاں چواوہ ڈور کس طرح چھینی گئی۔ اسدا حال میں نہیں جاننا کہ صابر حسین امداد دے خلوص تے پیار دیرے ذہن و شعور تے قبضہ ایاتے میرے دن رات دے چوی کہنیاں وچو بہت سارے لمحے اس وسطے مخصوص ہو کے رہ گئے اے۔ ساڈی اس دوستی دا کیہ انجام ہو یا؟ ایہہ ہک الگ موضوع وے۔ اتھے میں گہل کیپٹن نسیم ارشد نسیم دے حوالے نل کرنا چاہناں جیڑے ہندکو آئرس کونسل سی میری غیر حاضری دے دوران نسیم ارشد نسیم سی باصر نسیم ہو گئے تے انان نے تے نسیم سحر نے ہک نویں تنظیم ہندکو لٹری آرگنائزیشن دے نام تے تشکیل دے کے اسدیاں علمی تے ادبی محفلاں سجاڑے دا آغاز کردتا۔ انان دناں وچ باصر نسیم دے نال نسیم سحر دا ہک چھوٹا بھئی آپڑی ہندکو شاعری نال دلاں نوں گدگداند نظر آئے لگا۔ ہندکو لٹری آرگنائزیشن نے ہندکو آئرس کونسل دی کوکھ وچو جنم لتا۔ پردیکھدیاں ای دیکھیاں اس نے ہندکو زبان تے ادب دی راجدھانی تے آپڑی کامیابی دے چنڈے گاڑھنے شروع کردتے۔ نسیم سحر نے آپڑی ادبی زندگی دا آغاز ہندکو آئرس کونسل ای سی شروع کیئا اوہ اس گہل دا اقرار بڑے ناز تے فخر نال کردین۔ نسیم سحر نے ہندکو آئرس کونسل دے پریس سیکرٹری

داکردار بی ادا کیتا۔ نسیم سحر ہندکو آرٹس کونسل دے مشاعریاں وچ ہک نوآموز تے مبتدی شاعر دی حیثیت نال شریک ہوندے اے پراناں دے اندر ہندکو نال محبت تے خلوص دا کتنا طوفان پوشیدہ وے اس دا اندازہ ہندکو لٹرییری آرگنائزیشن دے پلیٹ فارم تے ہوسکا۔ نسیم سحر ہندکو لٹرییری آرگنائزیشن دے روح ورواں اے تے ہندکو مائی دیاں زلفاں سنوارنے وسطے ہر نوعیت دی قربانی دیندے وچ پیش پیش اے۔ جشن یوم آزادی دے دوران ہندکو شاعراں دے پاک وطن دے حضور نذرانہ عقیدت دا کتابچہ شائع کیتا وے۔ استاد عبداللطیف ساجن دے صاحبزادے جلیل احمد کمال دے مجموعہ کلام ”کل تے اج“ دی اشاعت تک اناں نے بہت سا ریاں قربانیاں دا خراج ہندکو ادب دی ترویج تے ترقی وسطے پیش کیتا۔ ایہہ سب کچھ اوہ آپڑے ذاتی خرچے تے کردے اے۔ کسی چندے دا ہندہ اناں دے شوق دے سفر نوں جاری رکھن دے دابا عث نہ بٹھا۔ ہندکو دے شاعر پر و فیصر صبیح احمد دے علاوہ طارق محمود طارق، نسیم ریاض، طارق حبیب، جلیل احمد کمال، تنویر نقوی، ارشد بشمل، انوار الحق ناز ہندکو دے مایہ ناز ادیب تے شاعر نسیم سحر دے حلقہ احباب وچ شامل اے۔ جہاں نوں یاد کر کے اوہ اج بی ہندکو دی خدمت کرنے دے حوالے نال خوشی تے فخر دا اظہار کردے ون۔

ہندکو لٹرییری آرگنائزیشن دے کرتے دھرتے لوکاں چوہک دوست نمادے نارواروینے دی وجہ نال ہندکو لٹرییری آرگنائزیشن دا شیرازہ بکھیرنے لگاتے نسیم سحر آپڑی حق تلفی دیکھ کے آپڑی ذات وچ خود ہک بزم ادارہ تشہیر ہندکو پشوردا کردار ادا کردے ہوئے ہندکو دی ترویج تے ترقی وسطے کم کرنے لگاتے ہک ادارہ تشہیر ہندکو تشکیل دے دتا۔ جس دے نتیجے وچ جلیل احمد کمال دا مجموعہ کلام ”کل تے اج“ سامنڑے آکے ہندکو دی ادبی تاریخ وچ امر ہو گیا۔

ہک مشتاق آرکیٹیکٹ دی حیثیت نال اوہ تعمیراتی کماں نال وابستہ ہیون۔ 1987ء دے دوران اناں دی شادی ہوئی۔ مگر اسی دوران ماں دیاں لوریاں دا فرض چکانڑے وچ بھی اوہ دل تے جان نال مصروف عمل اے۔ اناں نے استاد وحشی تے استاد بسمل دے مجموعہ ہائے کلام نوں جمع کیتا تے استاد عبدالرشید تاج دے مجموعہ کلام ”پھل پروتے“ نوں کتابی صورت وچ منصفہ شہود تے لیا نڑے دیاں کوششاں جاری رکھیاں جیہہ اتاد تم تحریر اشاعت دے آخری مراحل وچ داخل ہو چکا وے۔ اسدے علاوہ جلیل احمد کمال دے دوسرے مجموعہ کلام تے متفرق شاعراں دے کلام تے بھی کم پئے کردے ون۔ دوسریاں وسطے جینڑے تے کم کرنے والے نوں آپڑی شاعری نوں بی منظر عام تے لیا نڑا چا سیدا اے کہ ایہہ اس دا پیدائشی حق اے۔ جس

دی تکمیل وسطے انانے ادب دوستاں دے بے حد اصرار تے آپڑے رشحاتِ قلم نوں ”دل کنارے“ دے عنوان نال شائع کرنے دا بیڑہ چکاوے سچ بچھوتا ”دل کنارے“ انانے دے سمندر وڈنگے دل دا عکس جمیل پیش کردے۔ جس وچ دکھاں تے غماں دی پوٹھی بھی اے تے نسیم سحر دے چھوعلیاں دی داستان بی۔

غماں نے حال و بے حال کیتا
چھلنی دل نے جگر کباب ہويا

نسیم سحر دا شاعر دل کسی پری چہرے دی چُنی وچ اٹکا ہوا نظر آندے۔ جس دا اظہار کردیاں اوہ لکھدین

چُنی وچ اسراں جناب لگدی
سبز پتراں وچ سچا گلاب جسراں

اس دے بیتاب دل نوں قرار نینگا اوہ اس قرار دی تلاش وچ اے تے اسدا کینز اوے:

تیرے بن دل نوں قرار نینگا
تنوں دساں میں آپڑے جذبات کسراں

نسیم سحر دی غیرت تے اسدی انا اسدی شاعری وچ بڑے واضح انداز نال ملدی اے تے اوہ بڑے تیز تے طرار رویے تے تیور نال آپڑے محبوب نوں مخاطب کر کے کیندے ون۔

جھکاں کیوں قدماں وچکار تیرے
تو انساں این کوئی خدا تا نہیں

عمر خیام سی لیے کے ہندکو دے استاد ذآغہ محمد جوش تک دی شاعری نے خمریات دی پر خمار صنف سی چاشنی حاصل کیتی اے۔ نسیم سحر دی شاعری وچ بھی خمریات دا چمکا بدرجہ اتم موجود اے۔

ن۔ نیناں دی اجتا پلا ساقی
ہتھو توڑ کے شیشہ و جام آپڑے

نسیم سحر نے ہندکو شاعری دی صدا بہار صنف حرقی، نوں آپڑے فن تے شخصیت دے اظہار دا ذریعہ بنڑایا وے اسدے کلام نوں پڑھ کے اندازہ ہوندے کہ اس وچ شعر تے ادب دیاں گھاٹیاں سی گذر دی دھلی ندیاں دے ترانے بھی اُن تے ہندکو دیس دے پُر منظر نظاریاں وچ ٹیہی آ بشاردی رم جھم بی اے۔

نسیم سحر نے ہندکو دے پڑھنیکاں نوں ”دل کنارے“ دے روپ وچ ہک ایجی سوغات پیش کیتی

اے جس نے اس دے گم گشتہ وجودوں ریندی دنیا تک لافانی کردتاوے۔
دعاوے کہ اللہ تعالیٰ ہندکو ادب دے اس جوان کارسپوت نون ماں دیاں لوریاں دا حق ادا کرنے
وسطے قائم بی رکھے تے دائم بی۔ آمین

ش شوکت

ہزارخوانی روڈ

بیرون گج گیٹ

۲۳ جنوری ۲۰۰۹ء

نسیم سحر دی ہند کو خدمات

ش شوکت ہووے کہ صابر حسین امداد، نسیم سحر ہووے کہ حسام حر یا ناصر علی سید۔ انانوں ہند کو آرٹس کونسل تے ادارہ اشاعت ہند کو دی اہمیت یا افادیت دا بخوبی علم اے تے گاہے بہ گاہے انانوں دیاں تحریراں سی بی ہند کو آرٹس کونسل نل محبت دا اندازہ ہوندے۔

ہند کو آرٹس کونسل دراصل ہند کو زبان و ادب دی ترویج و ترقی و سہل کے قدم چکنڑے والیاں دا ہک پر خلوص چھتہ ایا۔ جس نے کسی بھی ذاتی غرضاں سی پرے رہ کے خالص ہند کو زبان و ادب دی ترقی و سہل کم کیتا تے کم کرنے ول رغبت دلائی۔ اس جواں سال شعراء وادباء دی سرپرستی کرنے والا اس وخت سوائے غلام سرور اعوان تے بابائے ہند کو محترم مختار علی نیئر دے کوئی دور دور توڑی بھی دسدانی ایا۔

نسیم سحر بی اسی تنظیم دا لگایا ہویا بوٹا وے جس تے ہند کو زبان بجا طور تے فخر کردی رہی۔ نسیم سحر دا ہند کو آرٹس کونسل نل ڈٹ کے پیارا ایا۔ تے ہند کو ماں بولی دی ترویج و ترقی دا جذبہ بڑے خلوص نل رکھدا ایا۔ آئین دی منظوری وچ نسیم سحر نے بی آپر اٹھت کردار ادا کیتا وے۔ جد توڑی خلوص نیت نل اس وچ کم ہوندا ریا باران سالانہ توڑی ایہہ ادبی سلسلہ جاری ریا بعد اچ غرضان دی جنگ نے ایہہ عظیم ہند کو دی تنظیم دا شیرازہ بکھیر دتا۔ برے ہونڑی اس نل محبت رکھنڑے والے ازی نشاطا تبار دے خواب پئے ویکھدین۔ اسی کونسل چو باصر نسیم ہک اٹ دی نویں مسیت بنڑا نڑے وچ کامیاب ہو گیا وے تے ہند کو لٹریچر آرگنائزیشن دے ناں تے تنظیم برے سارے کم تے ساری دوڑ نسیم سحر بخرے پئی رئی۔ اس تنظیم نے صرف ہک وی پینچی صفحیاں دا کتابچہ جشن آزادی دے حوالے نل چھاپ کے شہیداں وچ ناں لکھا لیتا۔ کچھ ای عرصہ بعد نسیم سحر ادارہ تشہیر ہند کو بنڑا کے وکھرا ہو گیا اسی دوران نسیم سحر نے کھلو تے پانڑی وچ وٹا مار کے ہل چل مچا دتی تے ہند کو دے بزرگ شاعر عبداللطیف ساجن دے برخوردار تے استاد عبدالرشید تاج دے پتر پئے جلیل احمد کمال دی کتاب دی اشاعت دا پرچم لے کے سامنڑے آیا تے ہند کو زبان و ادب ”کل تے اج“ داوادھا کردتا کم کرنے والے ہر صورت اچ کوئی نہ کوئی کم سامنڑے لیاندین تے آپڑے ہونڑے دا احساس دواندین۔ کاش ساڈے وچ ایہہ احساس جگہ پکڑے کہ اسی آپ بھی کم کریں ایں تے دوسریاں دی بھی حوصلہ افزائی کریں ایں کہ زبان

و بیان دی کھیتی نون نویاں سی نویاں فصللاں رانڑے و سے تیار کیتا وے۔ نسیم سحر بھی 1976ء و 1980ء و وچ بی آپڑی کتاب چھاپ کے سامنڑے لیا سکدے اے برے اناں نے آپڑے کلام سی زیادہ آپڑے بزرگ استاذاں دے کلام نون زیادہ اہمیت دتی تے اناں دے کلام نون کتابی صورت دے کے اناں دے کلام نون ناپید ہونڑے سی بچالتا۔ وگر نہ دوسرے بزرگ اساتذہ دے کلام دی طرح اناں استاذاں دا کلام بی گنما می دا شکار ہو جاندا۔

ہونڑاں وخت نسیم سحر نون بی احساس ہو یا وے کہ ہونڑاں آپڑے کلام ول توجہ دتی جا وے۔ نسیم سحر تا آپڑے مسودے ”دل کنارے“ نون ترتیب دے کے میدان اچ آ گیا وے۔ نسیم سحر نے بزرگ استاذاں دی تقلید اچ بے شمار حرفیاں زنجیرے لکھے وں تے ازے نال نال جدید اصناف سخن وچ بی بڑی مہارت ل طبع آزمائی کردے رہیں۔ غزل ہو وے کہ نظم یا قطعہ یعنی ہر جدید صنف اچ لکھ دے رہیں۔ نسیم سحر نے حرفی نون آپڑی تخلیقات دا ذریعہ بنڑایا وے۔ اگرچہ ایہہ صنف نظم، رباعی دی طراں انتہائی مشکل، نفس تے خوبصورت اے۔ شاعرنوں صرف چار مصریاں وچ آپڑا مانی الضمیر بیان کرنا ہوندا وے۔ اناں نے معیار تے مقدار دے لحاظ بے شمار تے بے حد خوبصورت حرفیاں کہہ کے ہند کوادب دے دامن نون سدا بہار پھلاں دے نل مزین کر دتا وے۔ نسیم سحر نے بڑے خوبصورت انداز تے بھر پور لہجے وچ حرفیاں لکھیاں وں۔ جناں سی نہ صرف اناں دے اخلاص دا اظہار ہوندا وے۔ بلکہ اناں دی شاعری دی دلاویزی بی ککھر کے سامنڑیں آجاندی اے۔ معلوم ہوندا وے کہ نسیم سحر نون بحر اں دے انتخاب دا بڑا سوہنڑاں سلیقہ وے۔ اناں دی حرفی وچ فراق دی آگ دی حرارت محسوس ہوندی اے۔ عشق تے عشق دے مسائل جتنے حرفی وچ بیان ہوئیں کسی دوسری صنف وچ نہیں ہو سکے۔ سحر دی بیشتر حرفیاں دا موضوع عشق اے تے عشق ایسا جذبہ وے کہ ہر دور دے شاعر اں دی شاعر اچ جوان رہسی۔ انشاء اللہ نسیم سحر دے کلام نون ٹسی پڑھ کے آپ اندازہ کر سو۔ کہ ساڈی ہند کو مائی دا شیر پتر کیہہ رنگ دکھاندا وے تے جیہڑے لوک ایہہ کہیندے وں کہ حرفی کہینڑاں صرف ساڈا کم اے۔ اناں دی سوچ غلط ثابت ہو سی۔

زیڈ آئی اطہر

پشاور۔ ۲۰۰۹ء

نسیم سحر دی حرئی

نسیم سحر جئے لوک جس دے موسم اچ سھار دی بنج نرم ہواون۔ اناں دا ہندکو ادب ول آنڑاں ہندکو زبان دی تربیت واسے اشد ضروری اے۔ اناں دی 1985 وچ ہندکو واسے قربانی دے جذبے دا اندازہ لہاؤ کہ اناں نے جلیل احمد کمال دا مجموعہ کلام ”کل تے اچ“ مرتب کر کے ادارہ تشہیر ہندکو دے زیر اہتمام شائع کیتا۔ او وقت کتھے تے ہنڑ دا زمانہ کتھے۔ بوت وقفہ وے۔ اس وقفے اچ او ہندکو ادب سی الگ ہو کے رہ گئے شاید ہندکو ادبی میدان اچ پذیرائی دے کہائے دی وجہ آئی۔ برے ہنڑ کجھ عرصے سی اوزید آئی اٹھری بانسری نال اتنا مسخو ہوئے کہ آپڑا آپ پہلا کے ہندکو ول آنڑے نال آپڑا مجموعہ بی سامنڑے لیے آئے۔ میں اس نوں اٹھری ادبی کرامت کہناواں کیونکہ اٹھری کسی سی کہٹ نینگے۔ ادب اچ میدان چھوڑ جائز اسب سی وڈی کمزوری ہوندی اے۔ جیڑی اٹھری نینگے۔ تے دوئے پاسے اگر جذبہ صادق ہووے تا منزل نکل دا طویل وقفہ لٹا آئیندہ دی تخلیق واسے ماں دی گودی دا کم کر دے۔ ایوئی نسیم سحر نال ہو یا وے آپ میں نسیم سحر دے کہار گلہبار پشور گیا۔ مشکلاں نال کہار دا پیہ معلوم کیتے کیونکہ 82-1980ء وچ اناں نال آخری ادبی تعلق سی بعد اناں نال وت ملاقات دا اتفاق نی ہو یا۔ بوت شوق ہو یا کہ پرائزے ہندکو ادبی لوکاں نوں وت میدان اچ لیا جاوے تا میری نگاہ نسیم سحر دی کھوج کرنے لگی۔

مختصراً ایہہ کہ میں سولہ برس بعد اناں دے دولت خانے تے پہنچ گیا۔ ہزار کوشش کیتی برے اناں دے ادبی ترک وصال نوں ملاپ اچ نہ بدل سکا۔ میرے ہنڑ اناں دے ادبی دوسرے جنم تے میریاں اکھیا کھول دیتاں ون۔ ظاہر ہوندے کے فن مردانہ نگا۔ نویں چولے پائے آپنی ظاہر ہو جاندا وے۔

نسیم سحر نال میرا تعارف ہندکو لٹری آرگنائزیشن سی اے۔ میں کالج دا طالب علم ایان۔ 83-1982ء آئی ہندکو لٹری آرگنائزیشن پہنچا تا باصر نسیم نال اناں نوں بی بک سرگرم ہندکو ادبی کارکن پایا۔ شاعری دا چسکا نسیم سحر نوں حب ایان۔ اردو اچ غزل کہہ چھوڑ دے ائے۔ اناں نوں تک کے منوں رشک دے جذبات چوٹیاں پھر دے ائے۔ تاں سی ہنڑ تک اس قابل ہو گیاں کہ آپڑی کم علمی دی وجہ تے دوسریاں دی شاعری چوٹ نہ حق کیڑے کڈ سکناں بک واروت حریانی دادورہ تان پیا کہ نسیم سحر دا ایہہ ہندکو کلام دیکھا۔

نسیم سحر جے کتنے لوگ اجلا پوشیدہ ون۔ ایہہ مسئلہ تحریک دا ہوندے۔ اگر تحریک ہووے تالوک راتو رات مجموعہ کلام ترتیب دیندین۔ سعید گیلانی دی مثال ڈاڈی اے جیڑے ہک زمانے اچ پشور دے ادبی جمودی بدول ہوکے ہندکو شاعری نوں خیر باد کہہ کے لاہور جا کے فلمی گیت لکھڑیں لگے تے تخب ناں کمایاں۔ برے اوہ جدو بی پشو آئے تاں اسی انان ول دوڑے ملاقاتاں سی بعد انان دی ہندکو شاعری ول دلچسپی ودھنڑے لگی۔ اسراں کہ مہینے اچ انان نے آپڑی ہندکو شاعری دی کتاب ترتیب دے چھوڑی۔

ایہہ وکھری گہل اے کہ اوہ مجموعہ کلام اجلا تکل منظر عام تے نی آسکا۔ اسی طراں ہندکو ادب دی ترقی داسارا معاملہ اشاعت تکل رکا ہو یا وے۔ اگر کوئی فنکار آپڑی ذاتی گنجائش اچ کتاب چھاپے تا چھاپے۔ دوسرا آدمی یا ادارہ اس پاسے کہٹ مائل ہوندیے۔ انان اداریاں نوں آپڑی پئی ہوئی اے۔ انان اداریاں دے سرخیل آپڑے ذاتی اشتہار واسے ہندکو دے پروگرام ضرور کرواندین۔ برے کتاب دی اشاعت پاسے توجہ نی دیندے۔ کاش انان نوں معلوم ہو جاوے کہ کتاب چھاپڑا زیادہ اہم اے نہ کہ سرکاری پیسے نال بجائے کتاب چھاپنڑے دے انان دے کہاں دیاں مرمتاں اہم ان۔ کتاب زندگی دے ہر میدان اچ ضروری اے۔ حتی کہ اسلام دے فروغ واسے بی اسلام دے پیغمبر نے کتاب بغیر گہل نی کیتی تاوت ہندکو جی تحریک نوں کتاب دے بجائے کتاباں دی ضرورت کیوں نہ پھسی کتاب ساڈی دوست ضرور اے۔ برے اسی کتاب دے دوست نینگے آں۔

اس گلے ہندکو دے کجھ گڑیاں والیاں واسے کتاباں دی اشاعت بوت ضروری اے۔ اوہ قاری ہووے یا تخلیق کار خود کتاب داسہارا ضرور لیسے۔ ساڈا المیہ وے کہ ہندکو دے نام تے خاص پشور اچ کئی ادارے کم پئے کردین۔ جیڑے میرا خیال اے کہ بڑنوں چھوڑ کے شاخاں نوں سنبھال کے بیٹھے ہوئے ون۔ اوہ ادارے ہنڑ پیسے دی افراتفری تے ذاتی نمود و نمائش نوں ہندکو دی ترقی سمجھ دین تے کتاب دی اشاعت نوں بدعت سمجھ دین۔ اگر نسیم سحر جے لوک سامنڑے نہ آئے تا ہندکو دی ترقی صوبوڑی چہگ ہار بیٹھ جاسی۔ ہندکو تہذیب تے ثقافت نوں ہنڑ کیوں خطرے لاحق ہوئے ون۔ کیونکہ اس زبان اچ چھپڑیں والیاں کتاباں انگلیاں تے گنڑیاں جاسکدیاں اگر ہندکو ڈیپارٹمنٹ دی گہل ہوندی ایے تا سوال ہوندے کہ ساڈے کول ہندکو زبان دیاں کتیاں کتاباں ول تا اسی ہک دوئے دامنہ نہ دیکھدے رہ جانے آں کہ یونیورسٹی پشور اچ ایم اے ہندکو کسراں پڑھائی جاسکدی اے۔ ہندکو ڈیپارٹمنٹ یا ہندکو اکیڈمی دے وجود اچ نہ آنڑے دی بنیادی

وجہ ایوی اے اس صورتحال اچھ نسیم سحر دی ایہہ کتاب روشنی دی ہک ہور کرن اے۔ ایہہ بی نینگا کہ ہندکو اچھ لکھاریاں دی کمی اے۔ برے ہندکو کتاباں واسے سرمایہ لگانے والیاں دا کہنا تاوے کیونکہ ہندکو ہندکو کرنے والے اس نوں ہک فضول کم سمجھ دین حالانکہ انان نوں معلوم نینگا کہ ہندکو کتاباں دی مثال ہندکو دی عمارت واسے اتاں دی مثال اے۔ جتیاں اتاں ہوسن اتنیاں بنیاداں تے دیواراں مضبوط ہوسن۔ ہندکو لکھاری ہنٹر پیسہ کمانڈے دے نویں سی نویں طریقے سوچن کہ کتاباں لکھن دونوں کم تا اکٹھے نی ہوسکدے اگر دونوں کم ہوئے تا انان دے شعراں تے نثری فن پاریاں اچھ چس نہ رلیسی لہذا ضرورت اے کہ ہندکو دے ادارے سرکاری فنڈ نوں جیڑ انان نوں کتاباں دے اشاعت و سہ دتے گئے ڈن بجائے ذاتی مداں اچھ خرچ کرنے دے پہلے سی موجود ہندکو مسودیاں نوں شائع کرنے تے خرچ کرن۔ خدا کرے کہ انان دے ذہن اچھ ایہہ خاص گہل بیٹھ جاوے کہ کتاب دا چھپڑاں واحد طریقہ وے۔ جس نال ماں بولی نوں ترقی دتی جاسکدی اے۔ ہندکو نوں ترقی دینڈے واسے ایہہ نہ پچھیا جاسی کہ اس ماں بولی نوں ترقی دینڈے واسے کتنے فنکشن کروائے گئے ون۔ اگر ہندکو تفریبات دی عمارت ایفل ٹاور تک پہنچائی جاوے تا کہ ویلے بھی دھرم کر کے ٹہہ سکدی اے کیونکہ اسدی بنیاد یعنی کتاباں نہ ہوسن۔ ہندکو ثقافت دی تباہی نوں ہندکو ثقافتی میلے موسیقی دے پروگرام تے ہندکو شاعران ادبیاں دے سیل سپاٹے کسی طرح بی نی جاسکدے۔ ہاں اگر اس سلسلے اچھ اگر بچت ہووے تا اوہ کتاباں دی اشاعت بغیر کجھ بی نینگا۔ ثقافتی میلے تاں ساڈی ماں بولی نوں ترقی دینڈے دا باعث بنن جن جدو اسدی بنیاد اچھ ہزاراں کتاباں ہوسن۔ کاش اس عاجز دی آواز میرے اوہ دوست سمجھ سکن جیڑے چکڑ دیاں دیوالاں تے کھواب دے تھان چڑھاندے پئے ان۔ نسیم سحر دی ایہہ کتاب ہندکو تہذیب دے بچاؤ دی روشن صورت اے۔ نسیم سحر ہندکو ادب دے حوالے نال ہک محنتی، محبتی آدمی دے روپ اچھ سامنڈے آیاوے۔ انان دا خاص شعبہ حرفی وے۔ حرفی جیڑی اس جدید دور اچھ آخری ساواں تے وے اس نوں نویں سرسی جیندا کرنے اچھ نسیم سحر دابی بڑا ہتھ اے۔

اس ویلے نسیم سحر دے علاوہ زید آئی اطہر، صابر حسین امداد افضل چشتی، ساجد سرحدی، ش شوکت تے جلیل احمد کمال دادم غنیمت اے جیڑے حرفی نوں زندہ رکھڑ بیچ اہم کردار پئے ادا کردین۔ اسی حالت اچھ نسیم سحر دا سامنڈے آنز ا حرفی نوں پسند کرنے والیاں واسے ہک خیر دی خبر اے۔ حرفی ساڈے پرائزے حرفی گوشعراں دی لاڈلی اے۔ جس دے ناز چکڑے والے آپ تانہ رئے۔ برے انان دے شاگردا جے بی اس